Marcela VÎLCU

Impactul punctuației inadecvate asupra înțelegerii mesajului

M. V. – lector superior la Catedra de limba română și filologie clasică, Facultatea Filologie, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă" din Chișinău. Cursuri predate: Fonetica, Ortografia, Punctuația în limba română, Praxiologia limbii române. Lucrări: *Limba şi literatura română. Bacalaureat. Teste integratoare de evaluare a competenţelor lingvistice, literare şi de comunicare*, (coautor C. Șchiopu), manuale: *Limba şi literatura română pentru clasa a X-a* (coautor C. Şchiopu), *a XI-a* (coautor C. Şchiopu).

Până la prăbușirea imperiului sovietic, normele punctuaționale din fosta Republică Sovietică Socialistă Moldovenească erau foarte asemănătoare (aproape identice) cu cele rusești, fiind bazate, în linii mari, pe principiul gramatical. După mai mult de două decenii de la Declarația de Independență a Republicii Moldova, această afirmație ar părea ciudată, pentru că astăzi este greu de imaginat vreo legătură între parametrii existențiali ai unui imperiu și normele de punctuație ale unei limbi. Lucrurile însă nu par atât de ciudate dacă luăm în calcul faptul că ideologia sovietică își pusese ca scop crearea unui om de tip nou (*homo sovieticus*), care să vorbească (numai) limba oficială a imperiului (avându-se în vedere limba rusă), să gândească în tiparele elaborate de ideologii Partidului Comunist al Uniunii Sovietice (ceea ce însemna, de fapt, să nu gândească), să nu aibă sentimente naționale, ci numai mândria că este cetățean sovietic etc., etc. Pentru a realiza aceste scopuri, era nevoie să se lucreze cu toată perseverența posibilă (și imposibilă) în toate direcțiile, inclusiv:

– să se înlocuiască (treptat) limba băștinașilor cu limba rusă, valorile spirituale naționale – cu cele rusești sau cu cele inventate de ideologii imperiului;

BDD-A28414 © 2018 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:31 UTC)

– să se substituie multe nume autohtone de familie și de persoane, unele toponime etc. cu nume rusești sau să se ajusteze la normele limbii ruse. De exemplu: *Bradu* cu *Bradulov* (fost ministru de interne), *Cherdivară* cu *Cherdivarenco* (fost ministru al învățământului), *Plăcintă* cu *Plațânda* (fost actor la Teatrul „Al. Pușkin", azi Teatrul Național „M. Eminescu"), *Vrabie* cu *Vorobiov* (fost preot în satul Sireț, raionul Strășeni); *Ion* cu *Ivan*; *Constantin al lui Mihail* cu *Constantin Mihailovici*; *Pălărie* cu *Palaria*; *Eugen* (sau *Eugeniu*) cu *Evghenii* etc. Așa au fost înlocuite și mutilate sute și mii de nume;

– să se introducă alfabetul chirilic în locul celui latin;

– să se înlocuiască istoria autentică a românilor cu o istorie inventată, falsă și cu istoria Rusiei și a Uniunii Sovietice;

– să se politizeze toate științele umanistice astfel încât ele să servească ideologiei sovietice.

În contextul acestor acțiuni de mare anvergură se înscria în mod firesc și cea de ajustare a punctuației limbii române la regulile de punctuație ale limbii ruse. Evident, o asemenea punctuație nu putea facilita transmiterea fără deformări a mesajului de la emițător la receptor. Însă, pe de altă parte, ea nici nu împiedica prea mult comunicarea normală, pentru că, de fapt, nu era respectată (a se vedea cărțile și publicațiile periodice editate în epoca respectivă).

În prezent, utilizarea semnelor de punctuație în scrisul românesc se bazează, în fond, pe două principii: 1) logico-semantic; 2) intonațional. Cel gramatical (numit și *formal*) este neglijat aproape cu totul. Uneori însă, s-ar părea că un semn de punctuație este folosit conform principiului formal (de exemplu, izolarea prin virgulă a construcției gerunziale antepuse), dar aceasta este o aparență, pentru că, de fapt, în acest caz vorbitorul se conduce nu de principiul formal, ci de cel intonațional care, în cazul unei pauze și a unei ascensiuni a vocii (așa cum se întâmplă în cazul construcției gerunziale antepuse), recomandă ca în scris să se utilizeze virgula.

Principiul logico-semantic, care pornește de la intențiile, rațiunile vorbitorului și de la ideile pe care acesta vrea să le transmită, interferează cu cel intonațional, astfel încât ambele concură spre atingerea scopului

BDD-A28414 © 2018 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:31 UTC)

urmărit de către vorbitor. De fapt, intonația nu este altceva decât un factor complementar, dar necesar, în realizarea principiului logico-semantic, iar ambele servesc scopului transmiterii de informație.

La ora actuală, punctuația practică a limbii române este aproape liberă, ca cea a limbii franceze. De fapt, poate nu ar trebui să vorbim atât despre punctuație în general, cât despre virgulă. Pentru că anume virgula a generat întotdeauna probleme atât în gramatica științifică (gnoseologică), precum și în practica scrisului. Vom aduce doar un exemplu pentru a arăta, bunăoară, că așa-zisele cuvinte incidente azi nu se mai izolează neapărat din ambele părți, așa cum se cerea cândva, ca în limba rusă, sau nu se izolează defel dacă cel care scrie nu simte necesitatea de a le izola: „... a ridicat în fața lingviștilor o serie de probleme teoretice și metodologice în privința cărora nu există nici astăzi, după aproape o jumătate de secol de dezbateri, un acord, cel puțin în principiu" (Lucian Lazăr, *Limbaj și semnificație: distincția semantic vs. real în lingvistica integrală,* în „Limba Română", Chișinău, nr. 4-6, 2007, p. 32.) Nu e greu să ne dăm seama de ce cuvintele *cel puțin* sunt izolate numai dintr-o singură parte, nu din ambele: pentru că ele se referă la sintagma în principiu (nu la *un acord*) și formează împreună cu ea un continuum semantic care nu trebuie divizat prin virgulă.

Gramaticile școlare de până acum, urmând punctuația academică oficială, recomandau să se izoleze cuvintele incidente aflate în interiorul enunțului, fără a se ține cont de împrejurările logico-semantice ale fiecărui caz concret. Aplicarea acestui principiu formal a creat și mai continuă să creeze probleme de înțelegere corectă a mesajului, prin urmare și probleme de comunicare. Enunțul **„«Ritualul» se mai practică și azi, din fericire, doar la figurat"** constituie tocmai un asemenea caz. Aflate aproape de mijlocul enunțului, cuvintele incidente *din fericire* sunt izolate din ambele părți cu virgule, având în stânga lor un gând (*„Ritualul" se mai practică* ***și*** *azi...*) și în dreapta lor alt gând (*„... ritualul se practică doar la figurat"*). Ele formează ca și cum o balanță, indicând măsura egală în care cuvintele incidente se referă atât la gândul din fața lor, cât și la cel din urma lor. Astfel stând lucrurile, cititorul, adică destinatarul mesajului, se poate întreba contrariat: *este din fericire că „ritualul" se mai practică și azi* sau *este din fericire că ritualul se practică doar la figurat*? Construcția sintactică a enunțului și semnele de

BDD-A28414 © 2018 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:31 UTC)

punctuație utilizate în el nu-l vor ajuta pe destinatar să-și răspundă la această întrebare. Pentru că aici virgulele nu comportă o valoare logico-semantică, de parcă ele nu ar fi prezente. Doar gândirea sănătoasă, experiența de viață și intuiția îl vor ajuta pe cititor să înțeleagă corect gândul și anume că *din fericire, „ritualul" se practică doar la figurat* (evident, azi câștigătorii la competiții nu-i jupoaie de vii pe adversarii lor). Prin urmare, pentru a conferi virgulelor o valoare logico-semantică, adică pentru a face ca ele să exprime ceea ce a vrut să spună vorbitorul (emitentul), cuvintele incidente trebuie atribuite sau gândului din stânga lor, sau celui din dreapta. După cum am arătat deja, vorbitorul vrea să spună că *din fericire, „ritualul" se practică doar la figurat.* Deci cuvintele incidente trebuie atribuite gândului din dreapta. Pentru a le atribui, vom omite virgula din dreapta, iar cu ea vom omite și pauza, creând astfel între cuvintele incidente și gândul din dreapta lor un continuum logico-semantic și eliminând echivocul despre care am vorbit la început.

În enunțul **„Sucul de morcov este un bun remediu pentru tratamentul avitaminozei, în special, în cazuri de insuficiență a vitaminei C"**, cuvântul incident *în special* este izolat (din ambele părți) conform principiului formal. Aici însă ar fi rațional să se aplice principiul logico-semantic și cel intonațional. Iată două argumente: primul – în cazul de față cuvântul incident *în special* se referă nu la tratamentul avitaminozei, ci la tratamentul insuficienței de vitamina C. Prin urmare, cuvintele incidente *în special* face corp comun (acest *corp comun* îl numim *continuum logico-semantic*) nu cu ideea privind tratamentul avitaminozei, ci cu ideea privind tratamentul insuficienței de vitamina C. În actul vorbirii, părțile de enunț care formează un continuum logico-semantic nu se despart prin pauză, lipsind totodată și intonația specifică care îl pregătește pe ascultător de această pauză. De aici reiese că în varianta scrisă de asemenea nu trebuie indicată (prin virgulă) vreo pauză. Al doilea argument, de natură stilistică – prezența virgulei după cuvintele incidente *în special* ar segmenta fără nicio necesitate enunțul, cauzându-i cititorului o piedică nemotivată.

Aceeași situație confuză o înregistrăm și în cazul enunțului **„Condițiile tectonice influențează activitatea umană, în primul rând, prin manifestarea cutremurelor de pământ"**. Pentru a ne da seama dacă vir-

BDD-A28414 © 2018 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:31 UTC)

gulele sunt utilizate conform intenției vorbitorului sau nu, trebuie să determinăm cu exactitate ce a vrut să spună acesta, adică să stabilim la care parte a enunțului se referă cuvintele incidente *în primul rând.* Ce are loc în primul rând? Condițiile tectonice ale unui continent sau ale globului pământesc în general influențează foarte mult relieful, clima, mișcarea apelor, structura florei și a faunei, activitatea umană etc. Este îndoielnic că printre cele influențate de condițiile tectonice activitatea umană este în primul rând, pe primul loc. Probabil, nu. În același timp, nu se poate nega că aceste condiții într-adevăr influențează activitatea umană și aceasta se întâmplă prin manifestarea cutremurelor de pământ.

Așadar, am stabilit pe cale rațională că în enunțul supus analizei cuvintele incidente *în primul rând* se referă la partea a doua a enunțului, adică la manifestarea cutremurelor de pământ. De aici reiese că aceste cuvinte formează împreună cu partea respectivă a enunțului un continuum logico-semantic, în cadrul căruia nu se face o pauză și, prin urmare, virgula din postpoziția cuvântului incident va fi eliminată.

Un alt exemplu în ceea ce privește utilizarea/ neutilizarea virgulei este următorul: **„Pe când vorbea Isus astfel, mulți au crezut în El. Și a zis Iudeilor care crezuseră în El: «Dacă rămâneți în cuvântul Meu, sunteți în adevăr ucenicii mei; Veți cunoaște adevărul, și adevărul vă va face slobozi»”** (Biblia, Ioan, 8:30). În unele ediții ale cărții, după cuvântul *iudeilor* este pusă virgulă, în altele – nu. Într-o publicație creștină lunară, „Comoara Ascunsă”, nr. 8 din august 2011, p. 1, în citatul amintit mai sus virgula de asemenea lipsește. Adevărul însă e că în fraza cu pricina prezența sau absența virgulei indicate este relevantă. Dacă nu vom pune virgulă, vom înțelege, pur și simplu, că Isus Hristos a zis ceva evreilor în general, fără a preciza căror evrei li se adresează, iar dacă vom pune virgulă, vom înțelege că mesajul lui Hristos a fost adresat anume evreilor care crezuseră în el. Aceasta este diferența, pentru că virgula ne obligă să facem o pauză și o ascensiune a vocii, accentuând în felul acesta cuvântul care urmează imediat după ea.

În concluzie menționăm că folosirea incorectă a virgulei creează nu numai confuzii/echivoc, dar și deformează mesajul transmis de emițător.

BDD-A28414 © 2018 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:31 UTC)